

Allsherjar- og menntmálanefnd
Nefndarsvið skrifstofu Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 19. desember 2023
511. mál, þingsályktunartillaga
154. löggjafarþing 2023–2024

Efni: Umsögn Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins um tillögu til þingsályktunar um aðgerðaráætlun í málefnum íslenskrar tungu 2023-2026.

Fræðslumiðstöð atvinnulífsins (FA) fagnar aðgerðaáætlun í málefnum íslenskrar tungu fyrir árin 2023-2026.

Í lið 1 er komið inn á að aðgengi fullorðinna innflytjenda að íslenskunámi verði aukið með eflingu starfstengdrar íslenskufræðslu og talþjálfunar samhliða starfi. Mikilvægt er að huga að fyrirkomulagi og samræmi í aðferðafræði í þessu samhengi til að tryggja gæðin. Það getur meðal annars falist í því að þjálfar tungumálamentora innan fyrirtækja og stofnana sem hafa það hlutverk að styðja við innflytjendur þegar kemur að þjálfun tungumálsins á vinnustaðnum ([The use of language mentors to enhance employment in Norway | EPALÉ \(europa.eu\)](#)) líkt og unnið er að í Svíþjóð og Noregi. Einnig væri gagnlegt að útbúa starfstengda orðalista til að samnýta á milli fyrirtækja og stofnana líkt og Hæfnisetur ferðaþjónustunnar hefur unnið að í samstarfi við atvinnugreinina ([Fagorðalistar - Hæfnisetur ferðaþjónustunnar \(haefni.is\)](#)).

Um leið og FA fagnar að vera samstarfsaðili í *Sambætting íslensku og erlendra móðurmála á fagtengdum grunnnámskeiðum starfsfólks í heilbrigðis-, félags- og umönnunargreinum* (töluliður 15), saknar FA þess að vera ekki með sama hætti tiltekin sem mögulegur samstarfsaðili þegar kemur að því að efla íslenskuhátt starfsfólks í leik- og grunnskólum og frístundastarfi (töluliður 14). Námskránnar Leikskólaliði og stuðningsfulltrúi (brúarnám) hafa verið kenndar hjá samstarfsaðilum FA frá árinu 2009 og eining fer fram raunfærnimat á mótum þessum námskrám. FA hefur auk þess skrifað og fengið vottaðar fjölmargar námskrár sem nýtast innflytjendum á vinnumarkaði.

Í könnun sem FA gerði haustið 2023 meðal fræðsluaðila sem þiggja framlög úr Fræðslusjóði kom fram að á árinu sóttu yfir eitt hundrað nemendahópar, sem hafa íslensku sem annað tungumál, vottaðar námsleiðir sem skrifaðar voru af FA. Hjá samstarfsaðilum FA liggur dýrmæt þekking og reynsla þegar kemur að kennslu, raunfærnimati og ráðgjöf fyrir innflytjendur (viðauki 1).

FA vill vekja athygli á að allir fræðsluaðilar sem njóta framlags úr Fræðslusjóði verða að vera með gæðavottun. Byggir vottun þeirra á EQM / EQM+ gæðakerfinu sem er sérstaklega hannað með kröfur og þarfir fræðslufyrirtækja í framhaldsfræðslu eða á almennum markaði, í huga. eru þar tvær leiðir í boði; EQM fyrir fyrirtæki sem eru eingöngu með fræðslu á sínum snærum og svo EQM+ fyrir þau fyrirtæki sem til viðbótar við fræðslu eru einnig með náms- og starfsráðgjöf og raunfærnimat. Úttektir á vegum óháðs, utanaðkomandi matsaðila, fara reglulega fram hjá þeim fyrirtækjum sem sækjast eftir vottun.

Þegar kemur að hæfni kennara í íslenskunámi fyrir fullorðna innflytjendur er mikilvægt að huga að kennslufræði fullorðinna, kennslu ólíkra nemendahópa, menningarmæmi, samhengi og fjölbreyttu námsefni.

Framhaldsfræðslunnar er ekki getið í tölulíð 5 um sameiginlegt fjarnám í íslensku sem öðru máli. Er það miður, því innan framhaldsfræðslunnar er víðtæk reynsla til staðar. Bæði af kennslu í fjarnámi, en einnig í að ná til innflytjenda, einkum fullorðinna einstaklinga á vinnumarkaði.

F.h. Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins

Hildur Betty Kristjánsdóttir, framkvæmdastjóri

Viðauki 1

Innflytjendur innan framhaldsfræðslu á Íslandi, 2017-2022: Stutt samantekt

Hér er stutt samantekt á notkun innflytjenda í framhaldsfræðslu á Íslandi. Notast við sérvinnslugögn sem tekin voru út úr gagnagátt INNU í mars 2023 og notuð til þess að keyra tölfraðilegar sérvinnslur.

Aðferðir

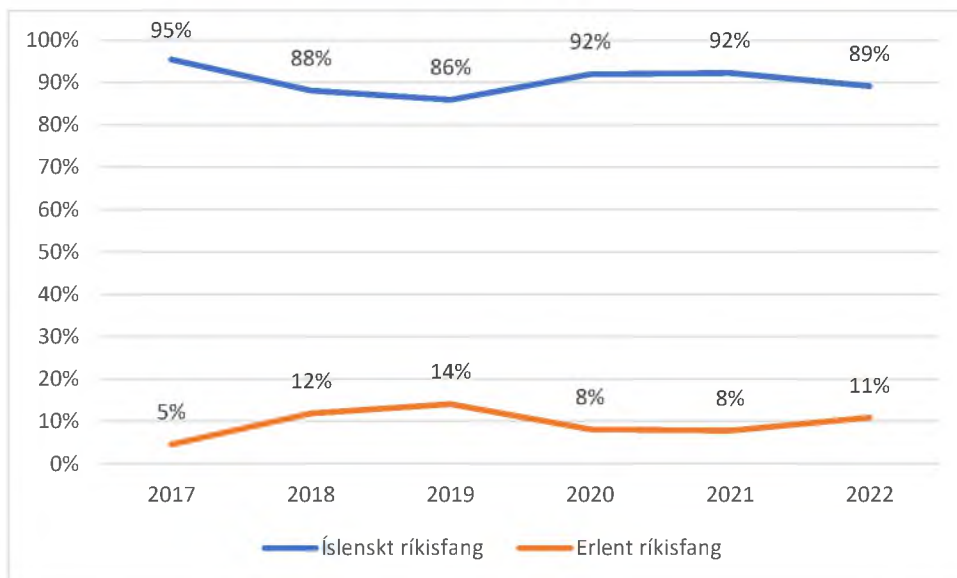
Í mars (2023) voru gagnaskrár um raunfærnimat og námskrár FA fyrir árin 2017-2022 sótt í Innu, skýrsluvef um skráningu í nám og skipulag náms hérlandis. Kennitölur voru notaðar til að keyra skránar tvær saman og gera einn gangagrunn yfir feril fólks sem var skráð í raunfærnimat og/eða námskrár FA á tímabilinu. Í samræmi við persónuvernd voru kennitölur ekki notaðar við greiningu gagnanna og niðurstöður því á engan hátt persónugreinanlegar.

Niðurstöðurnar ber að taka með þeim fyrirvara að fyrir kemur misbrestur á skráningum í Innu en að ekki voru tók á að leiðréttu slíka misbresti nema að hluta. Því má gera ráð fyrir að einhver skekkjumörk séu í niðurstöðum.

Í tölfraðivinnslunni var þeim sem fóru í raunfærnimat skipt upp í fjóra flokka; almennar bóklegar greinar, iðngreinar, starfsnám og viðmið atvinnulífsins. Það er sama flokkun og notuð er í opinberri tölfraði FA. Þau sem tóku einhverja námskrá FA var skipt upp í sex flokka, þrjá starfstengda og þrjá almenna. Starfstengdu flokkarnir þrír eru: smiðjur, brúarnám (nám með námslok) og almennt starfstengt nám en almennu flokkarnir eru: bóklegt nám, nám fyrir fólk með annað móðurmál en íslensku og nám til sjáfstyrkingar einstaklingsins.

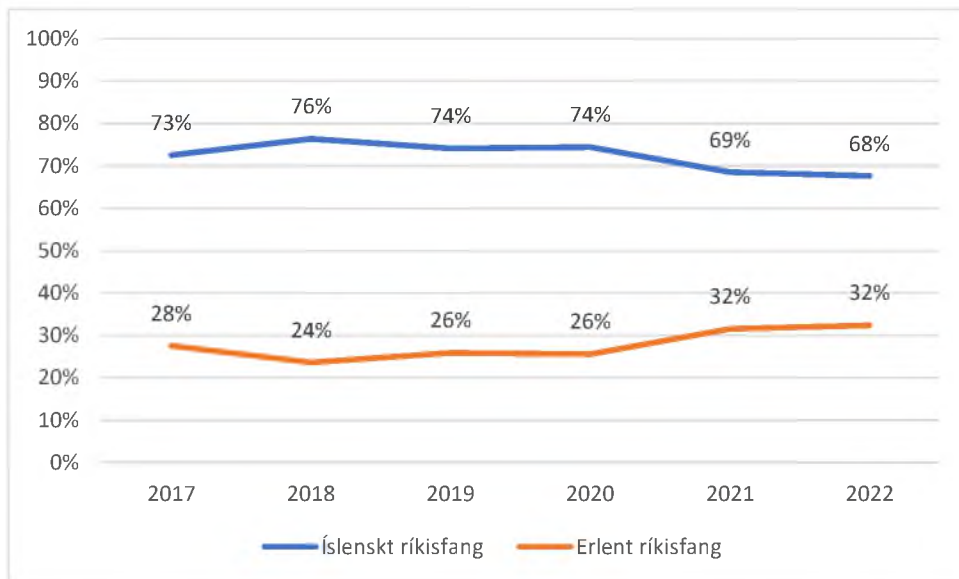
Niðurstöður

Myndir 1 og 2 sýna hlut innflytjenda í raunfærnimati og námskrám FA eftir árunum 2017-2019. Mynd 3 birtir síðan hlut innflytjenda í ráðgjöf innan framhaldsfræðslukerfisins árin 2019-2022. Athuga skal að mynd 3 byggir á gögnum úr gagnagrunni FA en ekki á sérvinnslugögnunum sem hér er annars unnið með.

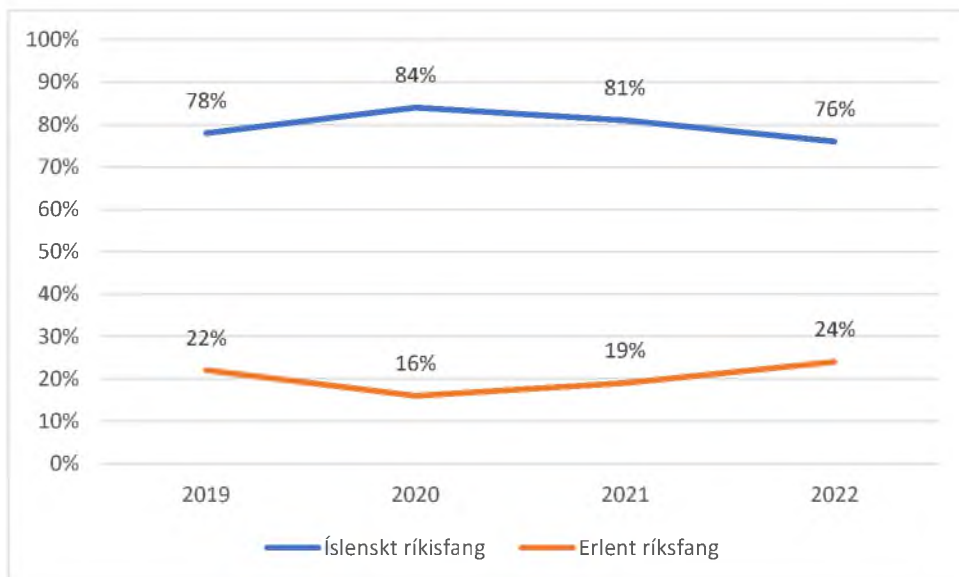
Mynd 1. Hlutfall í raunfærnimati, eftir ríkisfangi, 2017-2022

Mynd 1 sýnir að hlutur innflytjenda í raunfærnimati hefur vaxið á tímabilinu sem er til skoðunar þó svo aukingin sé ekki verið línuleg. Hluturinn var lægstur 2017, eða 5%, fór í 14% 2019, dalaði í 8% COVID-árin 2020 og 2021 en var komin upp í 11% árið 2022.

Mynd 2. Hlutfall í námskrám FA, eftir ríkisfangi, 2017-2022.

Mynd 2 sýnir að hlutur innflytjenda í námskrám FA hefur aukist á tímabilinu þó aukingin hafi ekki verið línuleg. Hluturinn var lægstur 2018, eða 24% en var komin í 32% árið 2021 og hélst sá sami árið 2022.

Mynd 3. Hlutfall í ráðgjöf eftir ríkisfangi, 2019-2022*

*Tölur koma úr gagnagrunni FA, ekki sérvinnslugrunninum.

Mynd 3. sýnir að hlutur innflytjenda í ráðgjöf innan fullorðinsfræðslu var á bilinu 16% -24% árin 2019-2022. Hlutfallið var 22% árin 2019, dalaði í 16% og 19% COVID-árin 2020 og 2021 en var komin í 24% árið 2024. ATH - þessar tölur koma úr almenna gagnagrunni FA en ekki sérvinnslugagnagrunninum.

Tafla 1. Algengustu raunfærnimatsbrautir eftir innflytjendastöðu, 2017-2022

Íslenskt ríkisfang (hlutfall af öllum með íslenskt ríkisfang)	Erlent ríkisfang (hlutfall af öllum með erlent ríkisfang)
Húsasmíði (10,2%)	Fiskitækni (27,7%)
Rafvirkjun (8,6%)	Húsasmíði (9,3%)
Almenn starfshæfni (7,9%)	Verslunarfulltrúi (7,1%)

Eins og tafla 1. sýnir þá er ákveðinn munur á algengustu fögum raunfærnimats meðal fólks með íslenskt ríkisfang og fólks með erlent ríkisfang. Húsasmíði, rafvirkjun og almenn starfshæfni eru algengustu fög meðal íslenskra ríkisborgara og er hlutur þeirra brauta nokkuð jafn (10,2% - 7,9%). Fiskitækni er hins vegar langalgengasta fag raunfærnimats meðal fólks með erlend ríkisfang. Ríflega fjórðungur, eða 27,7%, innflytjenda fóru í raunfærnimat í þeirri grein, en 9,3% í húsasmíði og 7,1% í verslunarfulltrúa.

Tafla 2. Algengustu námskrár FA eftir stöðu innflytjenda, 2017-2022

Íslenskt ríkisfang (hlutfall af öllum með íslenskt ríkisfang)	Erlent ríkisfang (hlutfall af öllum með erlent ríkisfang)
Menntastoðir (25,4%)	Grunnnám f. fiskvinnslufólk (20,7%)
Smiðja (9,6%)	Að lesa og skrifa á íslensku (18,8%)
Skrifstofuskólinn (9,3%)	Íslensk menning og samfélag (10,9%)
Stökkpallur (8,3%)	Stökkpallur (8%)
Sölu- og markaðsnám (6,8%)	Meðferð matvæla (7%)

Tafla 2. sýnir verulegan mun á algengustu námskrám FA meðal fólks með íslenskt ríkisfang og fólks með erlent ríkisfang. *Menntastoðir* (25,4%) eru algengasta námskrá meðal fólks með íslenskt ríkisfang en *Grunnnám fyrir fiskvinnslufólk* (20,7%) meðal fólks með erlent ríkisfang. *Smiðja* (9,6%) og *Skrifstofuskólinn* (9,3%) eru síðan í öðru og þriðja sæti hjá íslenskum borgurum en nám sem beinist sérstaklega að fólki með annan bakgrunn en íslenskan verma annað og þriðja sæti meðal erlendra, þ.e. námskrárnar *Að lesa og skrifa á íslensku* (18,8%) og *Íslensk menning og samfélag* (10,9%). *Stökkpallur* er í fjórða sæti hjá báðum hópum en *Sölu- og markaðsnám* vermir fimmta sætið hjá Íslendingum en *Meðferð matvæla* hjá innflytjendum.

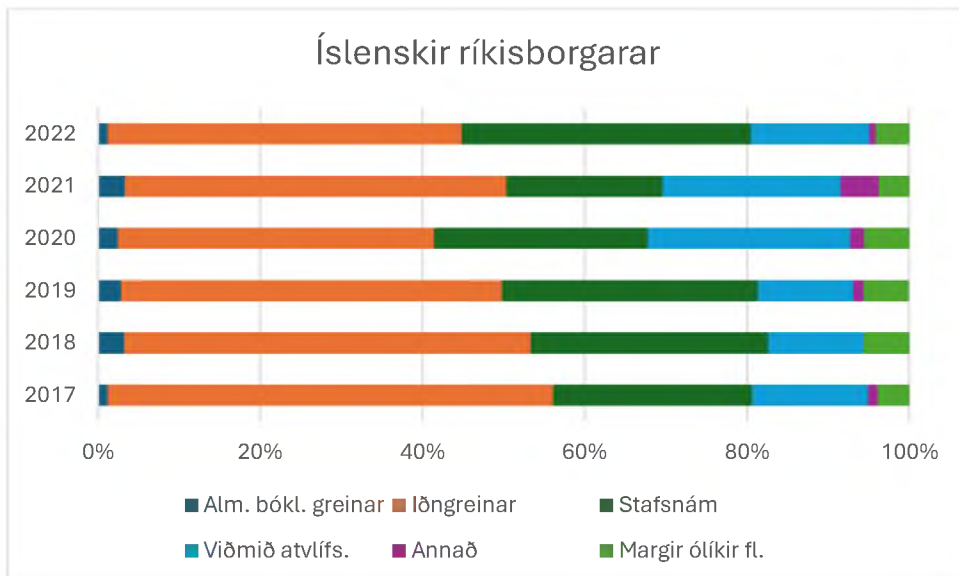
Töflur 4 og 5 sýna hlutfallslega dreifingu flokka raunfærnimats eftir árum, annars vegar meðal íslenskra og hins vegar meðal erlendra ríkisborgara. Til að auðvelda samanburð eru töflurnar birtar á myndrænan hátt í myndum 4 og 5.

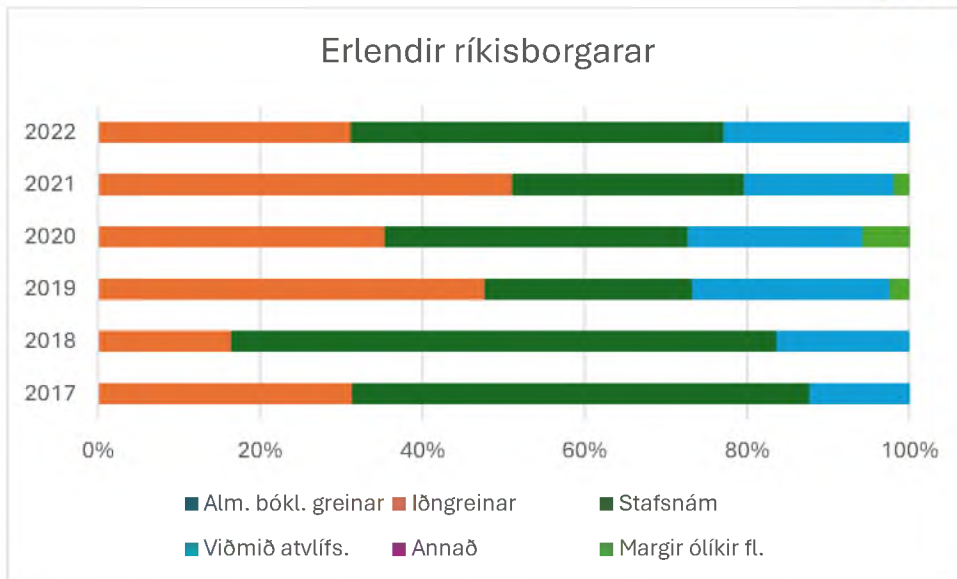
Tafla 4. Hlutfallsleg dreifing raunfærnimats meðal íslenskra ríkisborgara, eftir árum

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Alm. bókl. greinar	1%	3%	3%	2%	3%	1%
Iðngreinar	55%	50%	47%	39%	47%	44%
Stafsnám	25%	29%	32%	26%	19%	36%
Viðmið atvlífs.	14%	12%	12%	25%	22%	15%
Annað	1%	0%	1%	2%	5%	1%
Margir ólíkir fl.	4%	6%	6%	6%	4%	4%

Tafla 5. Hlutfallsleg dreifing raunfærnimats meðal erlendra ríkisborgara, eftir árum

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Alm. bókl. greinar	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Iðngreinar	31%	16%	48%	35%	51%	31%
Stafsnám	56%	67%	26%	37%	29%	46%
Viðmið atvlífs.	13%	16%	24%	22%	18%	23%
Annað	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Margir ólíkir fl.	0%	0%	2%	6%	2%	0%

Myndir 4 og 5. Hlutfallsleg dreifing raunfærnimatsflokka meðal íslenskra og meðal erlendra ríkisborgara eftir árum, myndræn sýn á töflur 4 og 5.

Myndir 4 og 5 leiða í ljós þó nokkurn mun á hlutfallslegri dreifingu raunfærnimats meðal íslenskra ríkisborgara annars vegar og meðal erlendra ríkisborgara hins vegar. Fyrst er að nefna að enginn erlendur ríkisborgari var skráður í raunfærnimat í almennum bóklegum greinum á skoðuðu tímabili á meðan 1%-3% íslenskra ríkisborgara fengu mat í þessum greinum. Að jafnaði eru íslenskir ríkisborgar líka frekar skráðir í marga ólíka flokka heldur en þeir erlendu, þannig var enginn erlendur ríkisborgari skráður í marga flokka árin 2017, 2018 og 2022 og aðeins árið 2020 var hlutfallið jafnhátt meðal íslenskra og erlendra ríkisborgara. Þá sýna myndirnar að það er meiri hreyfing á hlutfallslegu dreifingunni á milli ára hjá erlendum en íslenskum ríkisborgurum. Tölurnar sýna að til jafnar sækja hlutfallslega fleiri íslenskir en erlendir ríkisborgarar í raunfærnimat í iðngreinum en hlutfallsega fleiri erlendir en íslenskir raunfærnimat í starfsnámi.

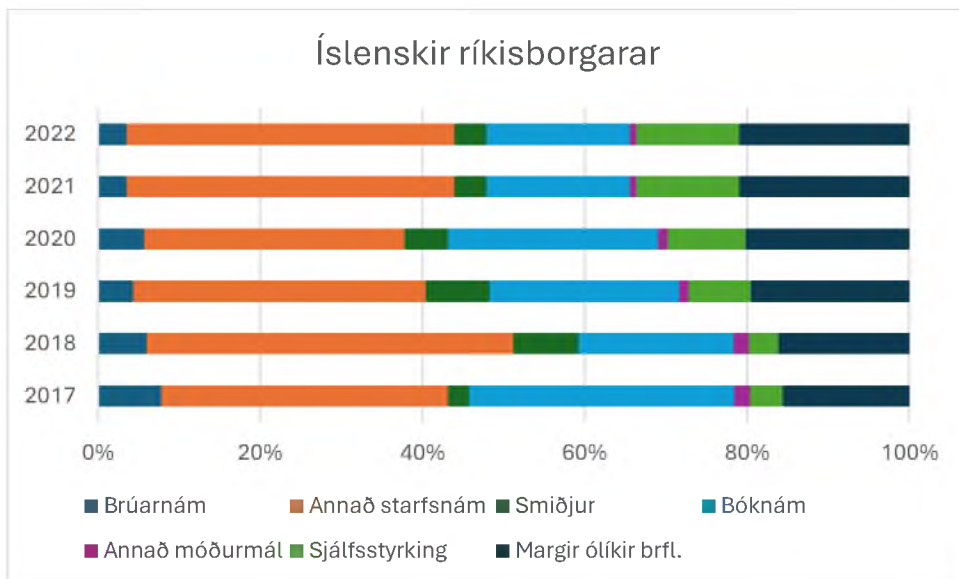
Töflur 6 og 7 sýna hlutfallslega dreifingu flokka námskráa meðal annars vegar íslenskra og og hins vegar erlendra ríkisborgara eftir árum. Til að auðvelda samanburð eru töflunar síðan birtar á myndrænan hátt í myndum 6 og 7.

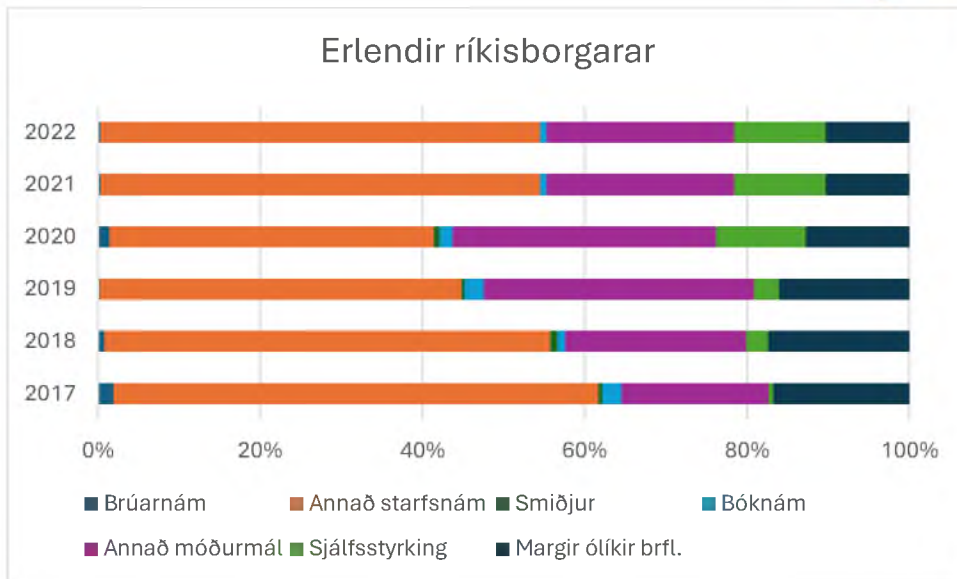
Tafla 6. Hlutfall flokka námskráa meðal íslenskra ríkisborgara, eftir árum

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Brúarnám	7,8%	6,0%	4,3%	5,7%	3,5%	3,5%
Annað starfsnám	35,3%	45,2%	36,1%	32,1%	40,4%	40,4%
Smiðjur	2,6%	8,0%	7,9%	5,3%	3,9%	3,9%
Bóknám	32,6%	19,1%	23,3%	25,9%	17,7%	17,7%
Íslenska samfélag og	2,0%	1,9%	1,2%	1,2%	0,8%	0,8%
Sjálfsstyrking	4,0%	3,6%	7,6%	9,6%	12,6%	12,6%
Margir ólíkir brfl.	15,6%	16,2%	19,6%	20,2%	21,0%	21,0%

Tafla 7. Hlutfall flokka námskráa meðal erlendra ríkisborgara, eftir árum

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Brúarnám	1,9%	0,8%	0,2%	1,4%	0,3%	0,3%
Annað starfsnám	59,7%	55,0%	44,6%	40,0%	54,2%	54,2%
Smiðjur	0,5%	0,8%	0,4%	0,7%	0,0%	0,0%
Bóknám	2,4%	1,0%	2,4%	1,6%	0,8%	0,8%
Íslenska samfélag og	18,1%	22,3%	33,3%	32,5%	23,1%	23,1%
Sjálfsstyrking	0,5%	2,7%	3,1%	11,0%	11,3%	11,3%
Margir ólíkir brfl.	16,8%	17,4%	16,1%	12,8%	10,3%	10,3%

Myndir 6. og 7. Hlutfallsleg dreifing flokka námskráa meðal íslenskra og meðal erlendra ríkisborgara eftir árum. Myndræn sýn á töflur 6 og 7.

Myndir 6 og 7 sýna þónokkurn mun á hlutfallslegri dreifingu flokka námskráa meðal íslenskra ríkisborgara annars vegar og meðal erlendra ríkisborgara hins vegar. Munar þar helst um að á árunum 2017-2022 sóttu 18% - 32% erlendra ríkisborgara námsleiðir sem sérstaklega eru sniðnar að fólki með annað móðurmál en íslensku á meðan hlutfallið er einungis 1% - 2% á meðal íslenskra ríkisborgara. Einnig er hlutur bóknáms hlutfallslega - og áberandi - lægri á meðal erlendra ríkisborgara en á meðal íslenskra en hlutur starfsnáms hins vegar hlutfallslega meiri. Þá sýna myndirnar þónokkra hreyfingu á hlutfallslegu dreifingunni á milli ára hjá báðum hópum.